

արդէն այս ժամանակներ Հայոց քով մոռցուած բառ կ'երևայ:

Չբընէի (բստ աճկ. շբընէի) պրս. բառ է (زرنج, زرنج) ի բնէ ոսկեգոյն նշանակութեամբ, ինչպէս հնագոյն հայերէն շառնէի աւուան ալ նոյն պրս. (زر) արմատը մատնանիշ կ'ընէ՝ նոյն (ոսկի) նշանակութեամբ: Մեր հեղինակը կը գործածէ նաեւ շառնէի, շեռնէի, գուցէ բստ այլեւայլ աղբերաց՝ ուստի քաղած է: — Ἀρσενικόν (arsenique) յունարէնին համար՝ ներքին է ենթագրել թէ ոչ ի բնէ յունական՝ այլ յիշեալ պրս. բառն է, որ Արաբացոց անցնելէն ետեւ՝ հանգերձ իւր Ա յօդովն (ازرنج) յառաջ բերած է նոյն փոխառեալ յունարէնը՝ յատուկ ազգային կերպարանօք, որմէ ունին ամէն արեւմտեան լեզուները: Արդէն Յունաց յատուկ եղած է միշտ՝ օտար բառերն յունակերպ ձեւացընել, ուստի եւ բնիկ յունարէն կարծեցընել:

Քանի մը խօսք ալ հատուածիս գրութեան կերպին վրայ անցողակի: — Թէ ուղղագրութիւն փնտռելու չէ նախընթաց վերջին դարուց գրողներուն քով՝ ինքնին յայտնի է եւ այսօր ամէնուն ծանօթ, ինչպէս առաջիկայ հատուածս ալ աչքէ անցընողը կը վկայէ: Տիրող ձեւն է անմիօրինակութիւն, որ հետեւութիւն է որոշ կանոնաւ սորված չըլլալու, ուստի եւ նախգիրներն աւելի կամ պակաս կամ վայրագար կրկնութեամբ եւ երբեմն բոլորովին սխալ. Գէր ի արեւ, ի արեւ, արեւ, արեւ, նաեւ ուղղականի վրայ անպէտ, Չխորհր նորս րաբն նարի, եւն, եւն: Իսկ յ գրին գործածութիւնը, մանաւանդ բառի վերջ՝ անթափանցելի գաղտնիք էր մնացած, երբ արդէն բաւական իմաստութիւն կը համարուէր՝ ժամանակին քերականացն աւանդածէն սորված՝ զանազանել գիտնալը՝ Լոսոյ շյոյն րո եւ Լոսո շյեւն րո:

Սակայն այն անկաճութեան դարերը մեղադրելուս հետ՝ հարկ է որ խոստովանինք թէ մեր յառաջագէտ կարծուած դարն ալ ունի անոնցմէ ժառանգած նուաստացուցիչ գրութեան կերպեր, եւ զեռ այսօր սխալն եւ ուղիղն իրրեւ հաւասարազօր արժէք ունին, պատճառ՝ այն որ բառարաններն անխտիր առեր գրեր են, եւ մենք մեզի բաւական կը համարինք բառարանի մը կոճով կապած սխալն եւ ուղիղը: Մեր անգրագէտ օրինակողն ինչպէս տեսանք, գրեր է Բիբի (Թղթի), եւ այսօր մեր գրագէտներն ըմբռնած են թէ զ գիրը տեսակ մը ի է, եւ թէ երկուքն իրար շատ տեղ կը փոխանակեն:

Գրէր բառն հատուածս կը գրէ նաեւ Գիտոր եւ Գիտոր, անշուշտ անմեղադրելի է մեր այժմու հայագիտաց քով, որոնք նոյն բառէն զատ՝ անխտիր համարձակ կը սխալագրեն նաեւ՝ Քուր (փոխանակ Քուր), Կուր (փխկ. Կուր), Տէրի (փխկ. Տէրի) եւ այլն, մինչեւ նաեւ սանդուխտ (փխկ. սանդուխտ):

Տեսանք Քուր բառը ն գրով գրած՝ Քանէի: Մեր արդի ուղղագրութիւնն է՝ բստ հայերէնի օրինաց Քուր, կամ ճշգրագոյն՝ բստ արեւմտեան լեզուաց օրինաց. այսպէս կը գրենք Կուր (փոխանակ Կուր) (փոխանակ սանդուխտ) նմանագրութեամբ (par assimilation), բստ որում ՚ եւ ք, ու, ք հաւասարապէս շրթնական գրեր են: Սակայն յայսմ մեզմէ տարբեր ուղղագրութիւն ունին սեմացի լեզուները, որ կը գրեն շեռնէի, զամբիլ (زنبيل), 'անդէր, յամբար, (عنبر), քնի (քնի, բամբակ), քնիլ (քնիլ) եւ այլն: Զարմանք չէ որ յետին դարուց գրիչները Պարսից կամ Արաբաց հետեւութեամբ գրեն Քանէի եւ նմանները, երբ մեր բուն հին գրողներն ալ յասորոյն թարգմանութեանց մէջ շատ տեղ այս նոյն սեմական ուղղագրութիւնն ունին նաեւ բնիկ հայերէն բառերուն վրայ, եւ կը գրեն՝ անդ, շեռնէի, անդի, եւն:

Թուական նշանակութեամբ հայերէն այբուբենը՝ եթէ պատուագիր եւ եթէ ոչ՝ ձեռագրաց մէջ հասարակօրէն երկու կէտի մէջ կը փակուի, այսպէս՝ .դ. որ կը նշանակէ չորս: Յետագոյն գրչագրաց, ինչպէս նաեւ արդի ընդօրինակութեանց մէջ՝ այս կրկին կէտին մտագրութիւն պակաս եղած է, նաեւ երբ թուագիրն առանց պատուի գրեն: — Մեր հատուածին օրինակողն հազիւ մէկ երկու տեղ պահած է այս թուացոյց կրկին կէտերը:

ԽՄԲ.

Գ Ի Տ Ն Ա Կ Ա Ն

ճ Ե Ն Ա Տ Ա Փ Ի Ո Ն Ի Գ Ո Ր Ծ Ա Ծ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ը
(Շարունակութիւն է- իւրէն)

Ուրեմն Չանդու՝ ափիոնն է. բայց ճենացիք զեռ չգործածած՝ ուրիշ հաճոյական անոյշ հոտ մ'ալ հետը կը խառնեն: Մինչեւ ցամա 1891 Չանտու պղնձի անօթներու մէջ լեցուած՝ մթնոլորտի փոշիէն զերծ՝ տարի մը կը մնար եւ կը խմորէր: Սակայն այս օրս երկարատեւ եղա-

1 Տես «Հանդէս Ամօր», 1895, թիւ 10, էջ՝ 292: